

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ СТАН І РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Круцевич Тетяна¹, Пангелова Наталія², Москаленко Наталія³

¹Національний університет фізичного виховання і спорту України

²Університет Григорія Сковороди в Переяславі

³Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

DOI: 10.32540/2071-1476-2023-1-067

Annotation

Introduction. Modern Ukrainian society is going through a period of upheavals and deep radical transformations in connection with the full-scale invasion of Ukraine by Russian aggressors. Sociological studies that have been conducted in the present time testify to a radical change in the values of the country's population. Yes, the main one is physical health and safety (survival).

In this connection, the problem of modernization of educational institutions of Ukraine, including the system of physical education in educational institutions, arises with particular urgency.

The purpose of the study is the analysis of modern programs in the discipline «Physical Culture» in order to determine approaches to the modernization of the existing concept of physical education in accordance with the requirements of the present time.

The following methods were used in the research process: analysis and generalization of data from scientific and methodical literature; system analysis method; chronological method; historical-logical method; descriptive method; comparative method.

Results. Today's realities determine the need to increase the level of pre-prescription training of schoolchildren. Before the beginning of the full-scale invasion of the Russian aggressors in 2022, the idea of liberalizing physical education was planned in the educational institutions of our country, which requires abandoning the standardization of education, creating a large number of alternative programs. But current conditions require a review of approaches to the application of certain models of school education. There are four main models: health-adaptive, socially-oriented, personal-oriented, sports-recreational.

The analysis of the concepts of general secondary education reform «New Ukrainian School» shows its relevance to modern realities and allows us to talk about the expediency of using a socially-oriented model of school physical education.

Conclusion. The analysis of the concepts of general secondary education reform "New Ukrainian School" shows its relevance to modern realities and allows us to talk about the expediency of using a socially-oriented model of school physical education.

Keywords: physical education, student youth, pre-prescription training.

Анотація

Вступ. Сучасне українське суспільство переживає період потрясінь і глибоких радикальних трансформацій у зв'язку з повномасштабним вторгненням в Україну російських агресорів. Соціологічні дослідження, які були проведені у теперішній час, свідчать про кардинальну зміну цінностей населення країни. Так, головним із них є фізичне здоров'я і безпека (виживання).

У цьому зв'язку з особливою гостротою постає проблема модернізації освітніх інституцій України, в

тому числі – системи фізичного виховання в закладах освіти.

Мета дослідження – аналіз сучасних програм з дисципліни «Фізична культура» з метою визначення підходів до модернізації існуючої концепції фізичного виховання згідно вимог теперішнього часу.

Матеріал і методи дослідження. У процесі дослідження були використані такі методи: аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури; метод системного аналізу; хронологічний метод; історико-логічний метод; описовий метод; компаративний метод.

Результати. Реалії сьогодення обумовлюють необхідність підвищення рівня допризовної підготовки учнівської молоді. До початку повномасштабного вторгнення російських агресорів у 2022 році у закладах освіти нашої країни планувала ідея лібералізації фізичного виховання, яка потребує відмови від стандартизації навчання, створення великої кількості альтернативних програм. Але теперішні умови потребують перегляду підходів щодо застосування певних моделей шкільного виховання. Існують чотири основні моделі: оздоровчо-адаптивна, соціально-орієнтована, особистісно-орієнтована, спортивно-рекреативна.

Аналіз концепцій реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» свідчить про її дотичність до сучасних реалій і дозволяє говорити про доцільність застосування саме соціально-орієнтованої моделі шкільного фізичного виховання.

Висновок. Аналіз сучасного стану викладання навчальної дисципліни «Фізична культура» дозволив визначити шляхи удосконалення фізичного виховання у закладах освіти. У сучасних умовах військового стану в Україні найбільш доцільним є перехід до соціально-орієнтованої моделі, де цілі фізичного виховання визначаються потребою суспільства та його світоглядною платформою.

Ключові слова: фізичне виховання, учнівська молодь, допризовна підготовка.

Вступ. Сучасне українське суспільство переживає період потрясіння і глибоких радикальних трансформацій у зв'язку з повномасштабним вторгненням в Україну російських агресорів. Соціологічні дослідження, які були проведені у теперішній час, свідчать про кардинальну зміну цінностей населення країни. Так, головним із них є фізичне здоров'я і безпека (виживання).

У цьому зв'язку з особливою гостротою постає проблема модернізації освітніх інституцій України, в тому числі – системи фізичного виховання в закладах освіти.

Проблеми фізичного виховання як навчальної дисципліни почали масово накопичуватися із 2008 року, після прийняття рішення спільної колегії Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 11.11.2008 р. «Про реформування системи фізичного виховання учнів та студентської молоді в навчальних закладах України» та затверджених нею заходів [23]. Аналіз щодо їх виконання свідчить про край низь-

ку ефективність щодо розробки і реалізації дидактичного наповнення змісту фізичного виховання у закладах освіти, збільшення обсягу рухової активності школярів і студентів відповідно до біологічної потреби в рухах, забезпечення висококваліфікованими кадрами тощо [10].

Як зауважують фахівці, намагання модернізувати фізичну культуру було не стільки науково обґрунтованим, скільки політично вмотивованим. У 2008 р. постановою Кабінету Міністрів України було скасовано державні тести і нормативи фізичної підготовленості населення України [22]. Для шкіл це означало сувору заборону проводити не тільки кроси на уроках фізичної культури, а також інші види рухової діяльності великої інтенсивності.

Також негативні зміни відбулися і у системі фізичного виховання студентської молоді. Т.Ю. Круцевич та Н.Є. Пангелова (2016) констатують ситуацію про невизначеність Міністерством освіти і науки щодо концепції реформування дисципліни «Фізичне виховання» у закладах вищої освіти. Спочатку зменшували кількість курсів, на яких вона

викладається, потім – кількість годин і, нарешті, організували заняття як факультативи (без підсумкового контролю та включення до навчальних планів) [9].

Як свідчать реалії сьогодення, реалізація зазначених пропозицій призвела до край неефективного функціонування системи фізичного виховання в закладах освіти. Це, у свою чергу, негативно позначилося на рівні рухової активності, стані здоров'я і фізичній підготовленості підростаючого покоління, а отже – і рівня обороноздатності держави.

У цьому зв'язку виникає питання щодо відповідності сучасної концепції системи фізичного виховання закладів освіти України викликам сьогодення. Вочевидь, рекреаційно-оздоровча модель фізичного виховання учнів і студентської молоді, яка в останній час активно «просувалась», не може забезпечити якісну допризовну підготовку молоді до військової служби, що обумовлює необхідність пошуку нових шляхів для вирішення цієї проблеми.

Зв'язок дослідження з науковими планами, темами. Дослідження виконано згідно тематичного плану науково-до-

слідної роботи кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту Університету Григорія Сковороди в Переяславі на 2020-2024 рр. за темою «Інтеграція фізичного, інтелектуального й духовного розвитку дітей, підлітків і молоді України в процесі фізкультурно-оздоровчої й спортивної діяльності» (№ державної реєстрації 0118U003847) та Зведеного плану НДІ НУФВСУ 2021-2025 рр. 3.1 «Удосконалення системи педагогічного контролю фізичної підготовленості дітей, підлітків і молоді в закладах освіти». (№ державної реєстрації 0121U108938).

Мета дослідження – аналіз сучасних програм з дисципліни «Фізична культура» з метою визначення підходів до модернізації існуючої концепції фізичного виховання згідно вимог теперішнього часу.

Матеріал і методи дослідження. У процесі дослідження були використані такі методи: аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури; метод системного аналізу; хронологічний метод; історико-логічний метод; описовий метод; компаративний метод.

Результати дослідження та дискусія. Забезпечення готовності громадян нашої країни до захисту Батьківщини є одним з пріоритетних напрямів у діяльності держави.

Реалії теперішньої війни актуалізують питання підготовки молоді до військової служби. Особливе місце у допризовній підготовці молоді до військової служби займають заклади загальної середньої освіти (школи, гімназії, ліцеї та ін.). Як зазначає Р.В. Підлетейчук (2019), це обумовлене низкою факторів: а) у сучасних умовах підготовки громадян України до військової служби є одним з головних напрямів державної політики, а отже і підготовка молоді до захисту Батьківщини залишається одним

із факторів зміцнення обороноздатності держави; б) в умовах збільшення кількості військовослужбовців, які служать за контрактом, а також скорочення термінів служби за призовом, часто постає питання мобілізаційного резерву; в) у теперішній час спостерігається позитивна динаміка ставлення громадян до необхідності початкової військово-фізичної підготовки у загальноосвітніх установах. Це свідчить про необхідність посилення військово-патріотичної роботи з учнями; г) на сьогоднішній день 30% призовників за станом здоров'я отримують відтермінування від призову до армії [20].

Сьогодні, коли на різних фронтах Україну захищає армія кількістю 700-800 тисяч військових, питання підготовки резерву постає з особливою гостротою.

Численні дані свідчать про те, що завжди в процесі історичного розвитку людства саме військові потреби визначали зміст і спрямованість фізичного виховання підрастаючого покоління [7, 20].

До початку гібридної війни в Україні з 2014 року і повномасштабного вторгнення рашистів у лютому 2022 року, у закладах освіти нашої країни панувала ідея лібералізації фізичного виховання, яка полягає у створенні умов для індивідуалізації та диференціації процесу фізичного виховання школярів. Лібералізація процесу формування фізичної культури школяра потребує відмови від зайвої уніфікації й стандартизації виховання, створення якомога більшої кількості альтернативних (варіативних) програм з фізичного виховання, які враховують географічні, регіональні, етнічні та інші особливості проживання дітей і спрямовані на оптимальне задоволення їх потреб у фізичному вдосконаленні [19, 24].

Відомо, що основна мета фізичного виховання полягає у досягненні оптимального рівня фізичного стану. Реалізація цієї

мети у значній мірі обумовлена вибором моделі фізичного виховання, яка у найбільшому ступені відповідає умовам існування певного соціуму [8, 12, 17, 35].

Дослідники виділяють чотири досить полярних у своїх проявах моделі фізичного виховання – оздоровчо-адаптивну, соціально-орієнтовану, особистісно-орієнтовану, спортивно-рекреативну, які різняться за цільовими орієнтирами і механізмами досягнення цілей [17,30].

Оздоровчо-адаптивна модель фізичного виховання передбачає зміцнення здоров'я, досягнення нормального фізичного розвитку та фізичної підготовленості учнів, створення індивідуальної морфофункціональної й рухової бази, необхідної для їх адаптації до природних і соціальних умов життя. Роль середовища у даній моделі пов'язана з адаптивно-тренувальними педагогічними впливами на тілесно-руховий потенціал учня з урахуванням його індивідуальних особливостей за допомогою широкого використання не тільки фізичних вправ, але й оздоровчих сил природи.

Реалізація оздоровчо-адаптивної моделі фізичного виховання на практиці здійснюється на основі принципу природовідповідності змісту, диференціації навчально-виховного процесу та оптимізації впливу на суб'єктів.

Сьогодні оздоровчо-коригувальний напрям даної моделі реалізується у системі вітчизняної освіти в процесі занять у спеціальних медичних групах.

Оздоровчо-адаптивну модель фізичного виховання бажано застосовувати з метою формування ціннісно-мотиваційного та змістовно-операційного компонентів фізкультурно-оздоровчої діяльності як на початковому етапі входження дитини у світ культури, в тому числі і фізичної (дошкільний і молодший шкільний вік), так і у навчальному процесі з підлітками і молоддю, які мають

відхилення у стані здоров'я.

Застосування даної моделі фізичного виховання дозволяє створити необхідні передумови для самостійних занять фізичними вправами з метою зміцнення здоров'я, корекції тілобудови, підвищення працездатності [17, 30, 32].

Соціально-орієнтована модель фізичного виховання заснована на положеннях соціологізаторського напрямку теорій розвитку особистості (теорії соціального навчання І.П. Павлова, Дж.Б. Уотсона, Б.Ф. Скіннера та ін.), згідно з яким основний вплив на формування особистості, незалежно від природних задатків людини, мають організовані виховні впливи [12,17,31].

Цілі соціально-орієнтованого фізичного виховання визначаються з позицій потреб суспільства і детерміновані його світоглядною платформою. Освітній процес у межах цієї моделі набуває форму загальної і спеціальної (професійно-прикладної, військово-прикладної та ін.) фізичної підготовки людини. У даному випадку педагогічні впливи формувального характеру мають вирішальне значення у засвоєнні учнями знань, умінь і навичок з фізичної культури через інтенсифікацію навчально-виховного процесу на основі добору дидактичних засобів і системи директивних педагогічних впливів з метою соціалізації підростаючого покоління.

Основними принципами реалізації даної моделі є принципи уніфікації змісту, інтенсифікації процесу і директивності взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу.

Критеріями соціально-орієнтованої моделі фізичного виховання є знання, уміння, навички й фізична підготовленість учнів, що у масовій практиці фактично призводить до намагання досягти нормативного рівня фізичних кондицій дітей і молоді, який відповідає вимогам програм з дис-

ципліни «Фізична культура».

У межах як соціально-орієнтованої, так й оздоровчо-адаптивної моделі фізичного виховання основний акцент робиться на розвитку тілесно-рухового потенціалу людини. Різниця полягає у тому, що в оздоровчо-адаптивній моделі пріоритети пов'язані з особистим розвитком людини, а у соціально-орієнтованій – з реалізацією потреб суспільства до розвитку людини.

Соціально-орієнтована модель фізичного виховання має свої плюси і мінуси. Позитивні моменти цієї моделі пов'язані з чіткістю організації навчального процесу завдяки директивним методам педагогічного керівництва, що дозволяє в умовах ліміту часу досягати суттєвої позитивної динаміки фізичних кондицій учнів.

Дану модель доцільно застосовувати у спеціалізованих «режимних» навчальних закладах (військові училища, заклади для дітей із затримкою у психічному розвитку і т. ін.), а також у певні вікові періоди розвитку дитини для виховання соціально адекватної поведінки і, що є особливо важливим, для вирішення завдань загально фізичної і спеціальної фізичної підготовки, в тому числі для роботи в екстремальних умовах [11].

Однак, як вважають деякі фахівці, утилітарний характер навчального процесу та директивні методи управління навчальною діяльністю негативно впливають на формування мотивації до занять фізичною культурою в учнів, не сприяють розвитку самостійності і креативних здібностей [8].

Особистісно зорієнтована модель фізичного виховання заснована на гуманістичних ідеях теорії розвитку особистості (А. Маслоу, К. Роджерс, Р. Фрейджер, К.С. Холл), у межах якої у якості головної мети є розвиток особистості в процесі самопобудови на основі внутрішньої активності в умовах емоційного благополуччя, наяв-

ності мотивації й креативності.

Основний акцент в особистісно-зорієнтованій моделі фізичного виховання робиться на становленні цілісної особистості, її реалізації в процесі розвитку суб'єктності, здатності до самовизначення, гармонізації духовно-тілесного потенціалу. Цільовим орієнтиром цієї моделі є формування фізичної культури особистості в процесі створення у навчальному закладі умов для засвоєння цінностей фізичної культури (побудова елективних траєкторій фізичного виховання, педагогічний супровід і підтримка).

Основними у реалізації особистісно-зорієнтованої моделі у практиці фізичного виховання є принципи культуровідповідності змісту, елективної диференціації процесу, партнерства у взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу.

Критеріями успішної реалізації особистісно-зорієнтованої моделі, на думку фахівців [13, 15,16], можуть бути: позитивна мотивація до занять фізичною культурою; сприятливий психофізичний стан учнів; самостійність та активність у творчому застосуванні засобів фізичної культури з метою збагачення власного досвіду фізичного самовдосконалення; розвиток морально-вольових якостей особистості.

Ця модель є ефективною для застосування на будь-якому етапі розвитку дитини, але особливо важливою вона є у старшій школі, коли необхідно створити умови для фізкультурного самовизначення і формування в учнів рефлексивно-творчого компоненту самостійної фізкультурної практики. Також доцільним є застосування цієї моделі в елітних спеціальних школах для особливо обдарованих дітей, в закладах професійної освіти, специфіка підготовки в яких пов'язана з творчою діяльністю випускників.

Однак впровадження даної моделі у масову практику є досить

проблематичним, витратним, оскільки потребує створення поліваріативних умов для реалізації елективних компонентів розвитку кожного учня, що частково можливо реалізувати завдяки диференціації за інтересом до різних видів спорту у межах спортивно-рекреативної моделі фізичного виховання.

Спортивно-рекреативна модель фізичного виховання базується на ідеях екологічної психології [32]. На думку її прихильників, не можна змінити поведінку людини та її індивідуальність, не змінивши середовища, яке викликало певну проблему, оскільки в процесі виховання необхідно розглядати взаємодію з оточуючим середовищем (природним, соціальним, родинним).

Семантичним ядром цієї моделі, як наголошує О.В. Андрєєва [1], є варіативна спортивно-рекреативна діяльність, яка, з одного боку, функціонує у межах поведінкової домінанти згідно специфіки фізичного оточення (спортивні майданчики, корти, обладнання та ін.) і регламентована правилами видів спорту, а з іншої – надає спектр можливостей для вільного вибору виду рухової активності, місця, режиму занять і соціального оточення в залежності від індивідуальних фізкультурно-спортивних потреб.

Цілі спортивно-рекреативної моделі пов'язані з формуванням фізкультурно-спортивного способу життя і фізкультурно-спортивних компетенцій підростаючого покоління.

Провідними у реалізації спортивно-рекреативної моделі є принципи: відкритості і толерантності фізкультурно-спортивного середовища; варіативності навчально-виховного процесу; конструктивності взаємодії його суб'єктів [33].

Критеріями реалізації спортивно-рекреативної моделі фізичного виховання є мотиваційно-ціннісне ставлення учнів до

фізичної культури і спорту, фізкультурно-спортивна компетентність, самостійність та активність у побудові фізкультурно-спортивного способу життя, комунікабельність, толерантність [17].

Спортивно-рекреативну модель фізичного виховання доцільно застосовувати у будь-якому віці. Однак більш всього для цього підходять умови старшої профільної та професійної школи.

Обмеження застосування даної моделі пов'язані зі значними матеріально-технічними витратами, оскільки необхідні відповідні сучасним архітектурним, естетичним і санітарно-гігієнічним вимогам фізкультурно-спортивні споруди, якісний інвентар, достатнє фінансування спортивно-масової роботи.

Для того, щоб визначити доцільність застосування моделі фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти України відповідно до сучасних потреб суспільства в умовах військового стану, необхідно зробити аналіз організації системи фізичного виховання за наступними критеріями, а саме: наявність законодавчої бази фізичної культури та спорту, зміст національних стандартів, статус предмета, матеріально-технічне забезпечення, зміст навчальних програм, рівень професійної кваліфікації вчителів фізичної культури, а також система оцінки навчальних досягнень.

За останні роки розроблена значна кількість нормативно-правових документів, які спрямовані на регуляцію питань організації та проведення навчально-виховного процесу із викладання предмету «Фізична культура», які спрямовані на формування національно-патріотичного виховання, покращення здоров'я і підвищення оздоровчо-рухової активності, розвитку фізичного виховання і спортивної підготовки учнівської молоді [25, 26, 27, 28].

Особливо треба звернути увагу на реалізацію Концепції ре-

формування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (НУШ), яка створена з урахуванням досвіду провідних країн світу. Сьогодні розроблені та затверджені нові стандарти змісту загальної середньої освіти, які ґрунтуються на компетентнісному та особистісно-орієнтованому підходах до навчання.

Аналіз змісту Державного стандарту початкової освіти «Нова українська школа» [4] свідчить, що основною метою Фізкультурної освітньої галузі у початковій школі є:

- формування соціальних та інших ключових компетентностей;
- формування стійкої мотивації здобувачів освіти до занять фізичною культурою і спортом для забезпечення гармонійного фізичного розвитку;
- підвищення функціональних можливостей організму;
- вдосконалення життєво необхідних рухових вмінь і навичок, які в цілому відповідають завданням фізичної культури для даної вікової групи.

У Державному стандарті базової середньої освіти метою освітньої галузі фізичної культури є гармонійний фізичний розвиток особистості учня, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових вмінь і навичок, розширення рухового досвіду через формування мотивації до занять фізичною культурою і спортом [3].

У Державному стандарті базової середньої освіти НУШ, який містить три змістові лінії: формування психічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання; систематичні заняття фізичними вправами, оволодіння технікою фізичних вправ; усвідомлення значення фізичної / рухової активності для підтримання стану здоров'я та задоволення у процесі фізичного виховання, серед

конкретних результатів навчання відсутні показники фізичної підготовленості як критерій, який є необхідною умовою для засвоєння і виконання різних видів діяльності [3, 14].

Аналіз показників фізичної підготовленості учнівської і студентської молоді, на жаль, не відповідає вимогам сучасного суспільства. За даними МОН, 65,01% учнів у 2018/2019 навчальному році мали недостатній рівень фізичної підготовленості, а саме 15,2% – мали високий рівень, 19,7% – достатній, середній рівень виявили у 12,3%, низький – у 3,7%. Водночас, не було допущено до оцінювання 49,1% учнів. Протягом 2019/2020 навчального року спостерігалось зниження рухової активності молоді, що пов'язано із введенням карантинних заходів, пов'язаних з поширенням COVID-19 [21, 29,34].

Навчальний процес з фізичного виховання з лютого 2022 року знову ускладнився у зв'язку з початком війни. Така ситуація не сприяє покращенню якості фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти.

Реалії сьогодення актуалізують дане питання вже в середній школі, що пов'язано із забезпеченням готовності учнівської молоді до захисту Батьківщини.

Основною метою освітньої галузі «Здоров'я і фізична культура» у старшій школі є розвиток здоров'язбережувальної компетентності шляхом набуття учнями навичок збереження, зміцнення, використання здоров'я та дбайливого ставлення до нього, розвитку фізичної культури особистості та готовності дій в умовах надзвичайних ситуацій та захисту України [4]. Ця трактовка мети повною мірою відображає потреби суспільства у фізично підготовленій молоді, в першу чергу, до військової служби.

Предмет «Фізична культура» включено в якості обов'язкового предмету в усі навчальні плани,

що визначає його статус та значення для вирішення потреб держави.

Вперше інноваційний підхід до розробки навчальних програм для 5-9 та 10-11 класів з урахуванням зарубіжного досвіду був запропонований авторським колективом під керівництвом професора Круцевич Т.Ю. і полягає в наступному: врахування мотиваційних пріоритетів учнів, розподіл змісту навчального матеріалу за модульною системою та комплексний підхід до оцінки навчальних досягнень, що сприяло індивідуалізації та диференціації процесу фізичного виховання учнівської молоді. Модернізовані або нові навчальні програми, за якими сьогодні працюють заклади загальної середньої освіти, також побудовані за модульною системою. Так, Модульна програма для 5-6 класів містить 60 модулів, для 6-9 класів – 48 модулів, для 10-11 класів – 37 модулів [6]. Збільшення кількості видів рухової діяльності для покращення мотивації дітей до занять фізичною культурою і спортом – це інноваційний підхід. Аналіз запропонованих нових модулів за останній час свідчить, що значна їх кількість – це види рекреаційної спрямованості.

Позитивним є факт включення видів рухової діяльності, які мають військову спрямованість, 5-6 класи та 6-9 класи – військово-спортивні ігри, 10-11 класи – військово-патріотичний хортинг. Доцільно в умовах військового стану було б для учнів старших класів розширити застосування засобів військово-спортивного багатоборства: військово-прикладне семиборство, бойове двоборство, військово-спортивне п'ятиборство, аеронавтичне багатоборство.

Необхідними реаліями сьогодення є впровадження модулів, які враховують мотиваційні пріоритети та вікові особливості учнів, мають комплексний вплив на роз-

виток фізичних якостей, сприяють досягненню високого рівня фізичної підготовленості, сприяють досягненню високої рухової активності та посилюють патріотичне виховання учнів [25, 27].

Однак треба акцентувати увагу на тому, що значна кількість запропонованих модулів не може бути запроваджена в навчальний процес шкіл у зв'язку з відсутністю необхідного матеріально-технічного забезпечення. Ефективність застосування різних модулів також залежить від професійного рівня вчителя, який повинен мати знання з методики викладання всіх запропонованих модулів, які представлені в програмах. Тому виникає питання, як можна ефективно здійснювати навчально-виховний процес, якщо в більшості закладів освіти підготовка вчителя не передбачає в навчальному плані вивчення більшості представлених модулів.

Одним із важливих критеріїв, за яким можна здійснювати аналіз стану фізичного виховання в школах, є система оцінки навчальних досягнень учнів.

У модельній навчальній програмі «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти оцінювання динаміки розвитку фізичних якостей визначається шляхом порівняння результатів поточного і підсумкового тестування та їх аналізу рівня досягнення поставлених цілей [2, 3].

Орієнтовні показники динаміки змін розвитку фізичних якостей учнів 5-6 класів визначені тільки на безпечному рівні, а високий рівень навчальних досягнень учнів взагалі відсутній.

Дискусія. Розвиток фізичних якостей впливає із завдання предмета «Фізична культура» і потребує від вчителя особливої уваги до планування фізичних навантажень протягом уроку. Тому виникає питання, як учні 5 класу в змозі самостійно планувати темп виконання, кількість повторень, амплітуду вправ для розвитку фізичних якос-

тей протягом уроку у відповідності до свого фізичного стану, що зазначено в «Інструктивно-методичних рекомендаціях щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах середньої освіти у 2022/2023 навчальному році» [5].

Відмова від нормативів фізичної підготовленості не дає можливості досягнення високого рівня фізичної підготовленості, який впливає на покращення функціональних можливостей і здоров'я учнів. Навпаки, сьогодні

актуалізується питання наукового обґрунтування навчальних нормативів фізичної підготовленості, що дає можливість за його показником визначити рівень досягнень – початковий, середній, достатній, високий.

Висновки. Таким чином, аналіз сучасного стану викладання навчальної дисципліни «Фізична культура» дозволив визначити шляхи удосконалення фізичного виховання у закладах освіти. На нашу думку, у сучасних умовах військового стану в Україні най-

більш доцільним є перехід до соціально-орієнтованої моделі, де цілі фізичного виховання визначаються потребою суспільства та його світоглядною платформою. Наголошуємо, що саме у межах цієї моделі освітній процес набуває форму загальної і спеціальної фізичної підготовки, і, що є особливо важливим, сприяє підготовці учнів і студентів в екстремальних умовах.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Андреева О.В. Фізична рекреація різних груп населення: [монографія]. К.: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. 280 с.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п#Text>
3. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://nus.org.ua/news/opublikuvany-novyj-standart-dlya-5-9-klasiv-dyvitsya-dokument/>
4. Державний стандарт початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
5. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році : лист МОН від 19.08.2022 № 1/9530-22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20rekomendazii/2022/08/20/02/Instruktazh-metod.rekom.shchodo.orhaniz.osv.protsesu.2022-2023.navchalnomu.rotsi.20.08.2022.pdf>
6. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження КМУ від 14.12.2016 р. №988-р. URL: <http://www.nmc.od.ua/wp-content/uploads/2017/02/КОНЦЕПЦІЯ.pdf>
7. Круцевич Т., Пангелова Н., Підлетьчук Р. Концептуальні підходи до організації систем фізичної підготовки військовослужбовців у провідних країнах НАТО. Теорія і методика фізичного

References

1. Andreeva O.V. Physical recreation of different population groups: [monograph]. K.: LLC "NVP Polygraph Service", 2014. 280 p.
2. State standard of basic and full general secondary education: resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated November 23, 2011 No. 1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п#Text>
3. State standard of basic secondary education: resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 30, 2020 No. 898 URL: <https://nus.org.ua/news/opublikuvany-novyj-standart-dlya-5-9-klasiv-dyvitsya-dokument/>
4. State standard of primary education: resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 21, 2018 No. 87 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
5. Instructional and methodological recommendations regarding the organization of the educational process and the teaching of educational subjects in general secondary education institutions in the 2022/2023 academic year: letter of the Ministry of Education, Culture and Sports dated August 19, 2022 No. 1/9530-22.
6. The concept of implementation of state policy in the field of reforming general secondary education "New Ukrainian School" for the period until 2029: order of the CMU dated 14.12.2016 No. 988-r URL: <http://www.nmc.od.ua/wp-content/uploads/2017/02/КОНЦЕПЦІЯ.pdf>
7. Krutsevich T., Panpelova N., Pidletychuk R. Conceptual approaches to the organization of physical training systems of military personnel in leading NATO countries. Theory and methodology of physical education and sports. 2021. No. 2. P. 76-80.

- виховання і спорту. 2021. № 2. С. 76-80.
8. Круцевич Т. Концепция системы физического воспитания в общеобразовательных школах. Теория і методика фізичного виховання і спорту. 2015. № 2. С. 72-80.
 9. Круцевич Т., Пангелова Н. Сучасні тенденції щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Спортивний вісник Придніпров'я. 2016. № 3. С. 109-114.
 10. Круцевич Т.Ю., Саїнчук М.М., Підлетейчук Р.В. Наслідки політики девальвації фізичної підготовки у фізичному вихованні освітніх закладів України для громадян і держави. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: зб. наук. праць. 2018. № 2 (96). С.51-52.
 11. Круцевич Т.Ю., Трачук С.В. Нормативні основи сучасної системи фізичного виховання різних груп населення України. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017. № 1 С. 184-188
 12. Лях В.И. Обзор концепций, определяющих физическое воспитание в общеобразовательных школах Европы – немецкий взгляд. Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. 2010. № 1. С. 27-50.
 13. Марченко О.Ю. Гендерные особенности мотивации школьников к занятиям физической культурой и спортом. Университетский спорт в современном образовательном социуме: материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Минск, 23-24 апр. 2015 г.) : в 4 ч. / Белорус. гос. ун-т физ. культуры. Минск : БГУФК, 2015. № 2. С. 157-161.
 14. Москаленко Н., Круцевич Т., Пангелова Н. Теоретичні аспекти проблеми контролю та оцінки навчальних досягнень школярів з фізичної культури. Спортивний вісник Придніпров'я. 2021. № 2. С. 101-110. DOI: 10.32540/2071-1476-2021-2-101.
 15. Москаленко Н., Решетилова В., Михайленко Ю. Сучасні підходи щодо підвищення рухової активності дітей шкільного віку. Спортивний вісник Придніпров'я. 2018. №1. С. 203-208.
 16. Москаленко Н.В., Сидорчук Т.В., Решетилова В.М., Яковенко А.В. Інновації у фізичному вихованні в закладах загальної середньої освіти : навч. посіб. Дніпро : Інновація, 2022. 76 с.
 17. Пангелова Н., Рубан В. Сучасні підходи щодо організації системи фізичного виховання школярів. Фізичне виховання, спорт і туристсько-краєзнавча робота в закладах освіти : зб. наук. праць. Додаток до «Гуманітарного вісника ДВНЗ Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький : ФОП Домбровська Я.М., 2016. С. 175-182.
 18. Пангелова Н.Є. Історія фізичної культури: навч.
 8. Krutsevich T. The concept of the system of physical education in general education schools. Theory and methodology of physical training and sports. 2015. №2. pp. 72-80.
 9. Krutsevich T., Panpelova N. Modern trends in the organization of physical education in higher educational institutions. Sports Bulletin of the Dnieper Region. 2016. No. 3. P. 109-114.
 10. Krutsevich T.Yu., Sainchuk M.M., Pidleteychuk R.V. Consequences of the policy of devaluation of physical training in physical education of educational institutions of Ukraine for citizens and the state. Scientific journal of M.P. Drahomanov National Pedagogical University: Coll. of science works 2018. No. 2 (96). P.51-52.
 11. Krutsevich T.Yu., Trachuk S.V. Normative foundations of the modern system of physical education of different population groups of Ukraine. Sports Bulletin of the Dnieper Region. 2017. No. 1, pp. 184-188
 12. Lyakh V.I. A review of the concepts that define physical education in general education schools in Europe - a German perspective. Physical culture: upbringing, education, training. 2010. №1. pp. 27-50
 13. Marchenko O.Yu. Gender peculiarities of schoolchildren's motivation for physical culture and sports. University sports in modern educational society: materials of the Intern. scientific-practical. conf. (Minsk, 23-24 April 2015) : at 4 pm / Belarus. state University of Physics culture. Minsk: BSUPC, 2015. No. 2. pp. 157-161
 14. Moskalenko N., Krutsevich T., Panhelova N. Theoretical aspects of the problem of control and assessment of educational achievements of schoolchildren in physical culture. Sports Bulletin of the Dnieper Region. 2021. No. 2. P. 101-110. DOI: 10.32540/2071-1476-2021-2-101
 15. Moskalenko N., Reshetylova V., Mykhaylenko Yu. Modern approaches to increasing the motor activity of school-age children. Sports Bulletin of the Dnieper Region. 2018. No. 1. P. 203-208.
 16. Moskalenko N.V., Sydorochuk T.V., Reshetylova V.M., Yakovenko A.V. Innovations in physical education in institutions of general secondary education: education. manual Dnipro: Innovation, 2022. 76 p.
 17. Panhelova N., Ruban V. Modern approaches to the organization of the physical education system of schoolchildren. Physical education, sports and tourism and local history work in educational institutions: coll. of science works Addendum to the "Humanitarian Bulletin of the Pereyaslav-Khmelnyskyi Hryhoriy Skovoroda State Educational Institution". Pereyaslav-Khmelnyskyi: FOP Dombrovska Ya.M., 2016. P.

- посіб. Київ: Освіта України, 2010. 294 с.
19. Педан О.С., Коломоєць Г.А., Боляк А.А., Ребрина А.А., Деревянко В.В., Стеценко В.Г., Остапенко О.І., Лакіза О. М., Косик В. М. та інші. Модельна навчальна програма «Фізична культура. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 17.08.2022 р. №752. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Fiz.kult.5-6.kl.Pedan.ta.in.22.08.2022.pdf>
 20. Підлетейчук Р. Передумови виникнення й чинники розвитку військово-фізичної підготовки в античних державах. Спортивний вісник Придніпров'я. 2019. №2. С. 122-133. DOI: 10.32540/2071-14-76-2019-2-122.
 21. Підсумки щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України у 2017-2020 роках. URL: <http://mms.gov.ua/fizichna-kultura/ocinyuvannya-fizichnaya-pidgotovlenosti-naselennya/pidsumoki-shorichnogo-ocinyuvannya>.
 22. Про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 15.01.1996 р. №80 [Про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України] : постанова Кабінету Міністрів України від 5.11.2008 р. №992. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/992-2008>.
 23. Про реформування системи фізичного виховання учнів та студентської молоді у навчальних закладах України : спільне рішення МОН, МОЗ, Мінсім'ї молоді та спорту від 10 листопада 2008р. № 13/1 – 2 /10/11/1.
 24. Рекомендації щодо стратегічного розвитку фізичного виховання та спортивної підготовки серед учнівської молоді на період до 2025 року : наказ МОНУ № 194 від 15.02.2021 р. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/80880.
 25. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 1-2 клас : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/prohramy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>
 26. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 3-4 клас : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/prohramy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>
 27. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. 1-2 клас : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 175-182.
 18. Panhelova N.Ye. History of physical culture: education. manual Kyiv: Education of Ukraine, 2010. 294 p
 19. Pedan O.S., Kolomoiets H.A., Boliak A.A., Rebrina A.A., Derevianko V.V., Stetsenko V.G., Ostapenko O.I., Lakiza O.M., Kosyk V. M. and others. Model educational program "Physical culture. 5-6 classes" for institutions of general secondary education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated August 17, 2022 No. 752 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Fiz.kult.5-6.kl.Pedan.ta.in.22.08.2022.pdf>
 20. Pidleteichuk R. Prerequisites for the emergence and factors of the development of military physical training in ancient states. Sports Bulletin of the Dnieper Region. 2019. No. 2. P. 122-133 DOI: 10.32540/2071-14-76-2019-2-122.
 21. Results of the annual assessment of the physical fitness of the population of Ukraine in 2017-2020 URL: <http://mms.gov.ua/fizichna-kultura/ocinyuvannya-fizichnaya-pidgotovlenosti-naselennya/pidsumoki-shorichnogo-ocinyuvannya>.
 22. On the recognition as invalid of the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 15.01.1996 No. 80 [On state tests and standards for assessing the physical fitness of the population of Ukraine]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 5.11.2008 No. 992 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/992-2008>.
 23. On reforming the system of physical education of pupils and student youth in educational institutions of Ukraine: joint decision of the Ministry of Education, Ministry of Health, Ministry of Family, Youth and Sports dated November 10, 2008. No. 13/1 – 2 /10/11/1.
 24. Recommendations regarding the strategic development of physical education and sports training among student youth for the period until 2025: Order of the Ministry of Education and Culture No. 194 dated February 15, 2021 URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/80880.
 25. A typical educational program developed under the leadership of Savchenko O.Ya. Grades 1-2: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated August 12, 2022 No. 743-22 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/prohramy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>
 26. A typical educational program developed under the leadership of Savchenko O.Ya. Grades 3-4: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated August 12, 2022 No. 743-22 URL:

- № 743-22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf>
28. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. 3-4 клас : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyyan.pdf>
29. Трачук С., Долженко Л., Молдовський О. Фізична підготовленість учнівської молоді: аналіз у виміри сьогодення. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. №2. 2022. С 44-48
30. Richter C. Concepts of Physical Education in Europe: Movement, Sport and Health. International journal of Physical Education a Review Publication. 2007. № 3. P. 101–106.
31. Deconstruction and reconstruction – issues and directions. Schorndorf: Hofmann, 2003 P. 35-52.
32. Harris J. Health – related exercise and physical education. Physical Education. Essential issues. London u.a.: sage, 2005. P. 78-97.
33. Krutsevich, T., Panchelova N., Trachuk, S. Model-target characteristics of physical fitness of the systems of programming sports and recreational activities witch adolescents. Journal of Physical Education and Sports (JPES), vol. 19 (supplement icsue 1), art. 36, pp. 242-248, 2019.
34. Krutsevich, T., Pangelova, N., Trachuk, S. Control of physical preparedness of schoolchildren using index method. Journal of Physical Education and Sports (JPES), vol. 19 (issne 2), art. 166, pp. 1145-1152, 2019
35. Naul R. Concepts of Physical education in Europe. Physical education: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko>
27. A typical educational program developed under the leadership of Shiyan R.B. Grades 1-2: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated August 12, 2022 No. 743-22 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan>
28. A typical educational program developed under the leadership of Shiyan R.B. Grades 3-4: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated August 12, 2022 No. 743-22 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyyan>
29. Trachuk S., Dolzhenko L., Moldovskyi O. Physical fitness of students: analysis in today's dimensions. Theory and methodology of physical education and sports. No. 2. 2022. P. 44-48
30. Richter C. Concepts of Physical Education in Europe: Movement, Sport and Health. International journal of Physical Education a Review Publication. 2007. N 3. P. 101-106.
31. Deconstruction and reconstruction – issues and directions. Schorndorf: Hofmann, 2003 P. 35-52.
32. Harris J. Health – related exercise and physical education. Physical Education. Essential issues. London u.a.: sage, 2005. P. 78-97.
33. Krutsevich, T., Panchelova N., Trachuk, S. Model-target characteristics of physical fitness of the systems of programming sports and recreational activities witch adolescents. Journal of Physical Education and Sports (JPES), vol. 19 (supplement icsue 1), art. 36, pp. 242-248, 2019.
34. Krutsevich, T., Pangelova, N., Trachuk, S. Control of physical preparedness of schoolchildren using index method. Journal of Physical Education and Sports (JPES), vol. 19 (issne 2), art. 166, pp. 1145-1152, 2019
35. Naul R. Concepts of Physical education in Europe. Physical education:

Круцевич Тетяна

Національний університет фізичного виховання і спорту України
м. Київ, вул. Фізкультури, 1, 03150, Україна
e-mail: krutsevich.tatiana@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4901-6148>

Пангелова Наталія

Університет Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Київська обл., вул. Сухомлинського, 30, 08401, Україна
e-mail: kafedra.tmfvis@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-4846-3907>

Москаленко Наталія

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10, 49094, Україна
e-mail: moskalenkonatali2016@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9162-5206>